

5.3.2013

Dnro 4724/4/11

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anu Rita

VANGIN OIKEUS VIERAILIJOIDEN VASTAANOTTAMISEEN

1

KANTELU

Kantelija arvosteli oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä - - - vankilan menettelyä. Kantelijan mukaan hän ei saanut tavata puolisoaan - - - vankilan vieraiden vastaanottamiselle varamana aikana, vaikka hän oli jättänyt ajoissa tapaamisaikavaruksen. Kantelija katsoi, ettei tapaamista voi estää sillä vankilan esittämällä perusteella, että hän on ollut - - - vankilassa tilapäisesti, kärjämatkan vuoksi.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin - - - vankilan selvitys sekä - - - rikosseuraamusalueen aluekeskuksen ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lausunnot.

3

RATKAISU

3.1 Tapahtumia, selvitys ja lausunnot

Kantelija on ollut sijoitettuna - - -vankilaan, josta hänet on noin viiden kuukauden mittaisen jakson aikana viisi eri kertaa lyhytaikaisesti siirretty - - - vankilaan oikeudenkäyntiin osallistumista varten. Näistä siirroista neljä ajoittui siten, että kantelija oli - - - vankilassa yli viikonlopun. - - - vankilan järjestyssäännön mukaan valvotut tapaamiset järjestetään lauantaisin ja sunnuntaisin. Kantelija on anonut tapaamista ainakin kahdelle viikonloppulle.

Vankilan johtaja on 24.8.2010 antanut määräyksen, jonka mukaan - - - vankila ei järjestä viikonlopputapaamisia ns. plussavangeille, eikä heitä muutenkaan tapauteta. Plussavangeilla tarkoitetaan tilapäisesti, matkalla ja lyhytaikaisesti vankilassa olevia vankeja, joiden varsinainen sijoitusvankila on muu kuin - - -. Johtajan mukaan ”tapaamisvarausta vastaanottanut ja vankitietojärjestelmään kirjannut virkamies on hylännyt kantelijan anomuksen 24.8.2010 antamani määräyksen perusteella”.

Selvityksen mukaan - - - vankilassa on ollut huomattava yliasutus koko 2000-luvun. Se on aiheuttanut ongelmia tapaamisten järjestelyissä. Vankeja on pyydetty varautumaan anottujen tapaamisaikavarausten muutoksiin ensisijaisella ja toissijaisella tapaamisajalla sekä siihen, että molemmille päville anottua tapaamista ei ehkä pystytä järjestämään rajallisesta tapaamistilasta johtuen. Kaikille - - - vankilaan sijoitetuille vangeille on pyritty takaamaan ainakin yksi tapaaminen viikonloppua kohti.

Rikosseuraamusalueen aluekeskuksen mukaan - - - vankilan järjestely tapaamisten osalta on ymmärrettävä vaikeassa yliasutustilanteessa, koska kaikille vangeille ei tapaamisaikojen- ja tilojen puitteissa ole mahdollista myöntää tapaamisia. Aluekeskus totesi kuitenkin, että vankeuslain näkökulmasta jokaisella vangille on oikeus tavata vieraita ja tapaamisen epäämiseen pitää olla vankeuslain 13 luvun 4 §:n mukaiset perusteet. Tilapäisesti vankilassa matkaselliloissa olevilla vangeilla pitäisi siten lähtökohtaisesti olla samat oikeudet tavata vieraitaan kuin muillakin vangeilla eikä vangin tilapäinen oleskelu vankilassa ole vankeuslain mukainen epäämisperuste. Aluekeskus korosti, että yliasutus ja tilojen puute ovat pakottaneet vankilan tinkimään niiden vankien tapaamisoikeudesta, jotka ovat vain tilapäisesti, lyhyitä aikoja - - - vankilassa, ja että - - - vankilassa suhtaudutaan vangin yhteyksien säilyttämiseen hyvin positiivisesti.

Pyysin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä antamaan lausunnon asiassa ja arvioimaan myös sitä, onko kantelussa kyseessä olevia tilanteita koskeva sääntely nykyisellään riittävä.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on lausunnossaan todennut muun muassa seuraavaa.

Vankeuslaissa tai sen esitöissä ei ole selkeästi otettu kanta siihen, kuinka usein tapaamisia tulee järjestää, jotta vangin oikeuden asiassa voidaan katsoa toteutuvan. Yhdenvertaisen kohtelun periaate edellyttää, että eri vankiryhmien osalta erilaiseen kohteluun vieraiden tapaamisessa on oltava erilaisista olosuhteista johtuvat hyväksyttävät perustelut. Tapaamisten rajoittamiselle on ollut olemassa olosuhteista johtuvat perustellut syyt eikä tämä rajoitus ole kantelijan tapauksessa käynyt kohtuuttoman raskaaksi, kun kyse on ollut neljästä yksittäisestä viikonlopusta 22 viikon jaksolla.

Keskushallintoyksikkö katsoi myös, että johtajan 24.8.2010 antama ohje on joustamaton, ja että merkitystä tulisi antaa esimerkiksi vangin tilapäisen asutuksen pituudelle, jotta rajoitukset eivät käy kohtuuttomiksi. Tilanne on myös arvioitava kunkin viikonlopun osalta erikseen ja tapaamiset annettava niin monelle vangille kuin mahdollista. Keskushallintoyksikkö kehottikin - - - vankilan johtajaa täsmentämään ohjetta eräiltä osin.

3.2 Oikeusohjeita ja suosituksia

Vankeuslain 13 luvussa säädetään vangin tapaamisista muun muassa seuraavaa.

1 § *Tapaaminen*

Vangilla on oikeus tavata vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena tapaamista varten varattuina aikoina niin usein kuin se vankilan järjestystä ja toimintaa haittaamatta on mahdollista. Tapaaminen voidaan sallia muulloinkin kuin tapaamista varten varattuina aikoina, jos se on tarpeen vangin yhteyksien kannalta tai muusta erityisestä syystä. Vankia tapaamaan tulleen henkilön (tapaaja) tarkastamisesta säädetään 17 luvussa.

Varmuusosastolle sijoitetun vangin oikeutta tavata muita kuin lähiomaisiaan tai muita läheisiään taikka 12 luvun 4 §:ssä tarkoitettua asiamiestä voidaan rajoittaa, jos on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisessa rikottaisiin tätä lakia taikka sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä.

4 § *Tapaamisen epääminen ja erityisvalvottu tapaaminen*

Tapaaminen voidaan evätä, jos:

- 1) tapaaja ei pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyyttään;
- 2) tapaaja kieltäytyy 17 luvun 2:ssä tarkoitetusta turvatarkastuksesta tai 17 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta henkilöntarkastuksesta; taikka
- 3) on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle.

Tapaaminen voidaan kuitenkin järjestää erityisen valvotuissa olosuhteissa (*erityisvalvottu tapaaminen*), jos 1 momentissa tarkoitettu vaara on mahdollista tällä tavoin torjua.

6 §

Tapaamiskielto

Jos tapaajan on todettu kuljettaneen tai yrittäneen kuljettaa huumausaineita taikka 9 luvun 1 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä vankilaan taikka vaarantaneen turvallisuutta tai vakavasti häirinneen vankilan järjestystä, tapaajalle voidaan antaa olosuhteisiin nähden kohtuullinen, enintään kuuden kuukauden pituinen kieltö vierailta vankilassa (tapaamiskielto). Tapaamiskieltoa voidaan jatkaa, jos se on edelleen tarpeen kiellon perusteena olevan toiminnan estämiseksi.

Tapaamiskielto voi sisältää kiellon tavata määrättyä vankia tai määrättyjä vankeja taikka tulla määrättyyn vankilaan tai määrättyihin vankiloihin.

Tapaamiskieltoa ei saa antaa lähiomaiselle, muulle läheiselle eikä vangin 12 luvun 4 §:ssä tarkoitettulle asiamiehelle. Tapaamiskieltoa ei myöskään saa antaa, jos tapaaminen voidaan vankilan järjestystä vaarantamatta järjestää 4 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Päätös tapaamiskiellosta tehdään kirjallisesti. Ennen tapaamiskiellon antamista tapaajaa ja vankia on mahdollisuuksien mukaan kuultava.

11 §

Päätösvalta

Tapaamiskiellosta päättää vankilan johtaja. Erityisvalvotusta tapaamisesta ja tapaamisen epäamisestä päättää valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Valvomattomasta tapaamisesta päättää vankilan johtaja tai hänen määräämänsä toiminnoista tai turvallisuudesta vastaava virkamies.

12 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tapaamiskiellosta ja sen sisällöstä annetaan valtioneuvoston asetuksella. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö antaa tarkemmat määräykset tapaamisten järjestämisestä.

Lisäksi 13 luvun 2 §:n 1 momentissa edellytetään, että vankilassa on oltava tapaamisen soveltuvat tilat.

Vankeuslain 15 luvun 1 §:ssä säädetään vankilan järjestyssäännöstä. Sen mukaan vankilassa on järjestyssääntö, joka sisältää tätä lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä tarkempia määräyksiä vankilan alueella liikkumisesta ja tilojen lukittuna pitämisestä, osastoisista, tapaamisten ja puhelimen käytön sekä vapaa-ajan järjestämisestä, omaisuuden hallussapidosta sekä muista vastaavista vankilan järjestyksen ylläpitämiseen ja toimintojen järjestämiseen liittyvistä yksittäisistä seikoista. Saman luvun 16 §:n mukaan aluejohtaja vahvistaa järjestyssäännön.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on antanut määräyksen Tapaamisten järjes-

täminen (dnro 15/004/2010, 29.12.2010, voimassa 1.1.2011 toistaiseksi). Määräyksessä todetaan, että kunkin vankilan järjestyssäännöstä ilmenee tarkemmin vankilan tapaamisajat ja tapaamisiin liittyvät ehdot sekä menettelytavat tapaamisia varattaessa.

- - - vankilan järjestyssäännössä (voimaan 15.8.2010) todetaan valvotuista tapaamisista seuraavaa.

7.1 § VALVOTUT TAPAAMISET

Tapaamisten ajankohta ja kesto

Tapaamisia järjestetään lauantaisin, sunnuntaisin klo 11.00 – 15.00 välisenä aikana. Arkipyhäviikonloppujen tapaamisista tiedotetaan erikseen. Tapaamispäivänä järjestetään neljä tapaamisryhmää. Tapaamiset kestävät 45 minuuttia.

Tapaamiskerrat päivän aikana ja tapaajien lukumäärä

Vangilla voi olla enintään yksi tapaamiskerta päivässä, jossa kerrallaan enintään kolme tapaajaa.

Tapaamisten käytännön järjestelyt (ennakkoilmoittautuminen)

Vanki varaa tapaamisen ennakolta täyttämällä tapaamisvarauslomakkeen. Vanki ilmoittaa itse tapaamisajankohdan vierailijalleen. Tarkemmat ohjeet tapaamisten varaamisesta annetaan perehdyttämisoppaassa.

Tapaamisten ehdot

Tapaaja ja vanki eivät saa pitää muistiinpanovälineitä tai välittää kirjallisia viestejä ilman henkilökunnan lupaa. Vanki ja tapaaja eivät saa koskettaa toisiaan tapaamisen aikana. Mikäli vanki rikkoo tapaamisen ehtoja, hänelle voidaan määrätä asiasta kurinpitorangaistus ja /tai tapaaminen voidaan keskeyttää. Vangin perhetyöhön ja sosiaalisiin sidoksiin liittyvissä tapaamisten kaltaisissa neuvotteluissa ehdottomasta koskettelukiellosta voidaan poiketa.

Sen lisäksi, että vankeuslain 13 luvussa vangille on nimenomaisesti taattu oikeus ottaa vastaan vieraita, on useita säännöksiä, joiden voidaan katsoa velvoittavan viranomaiset edistämään vangin läheissuhteita.

Vankeuslain 1 luvun yleisissä säännöksissä vankeuden täytäntöönpanon tavoitteeksi on muun muassa asetettu yhteiskuntaan sijoittumisen edistäminen. Samassa luvussa edellytetään myös, että vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään.

Vankeuslain 10 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan vankia on tuettava sosiaalisessa kuntoutumisessa ja suhteiden ylläpitämisessä hänen lähiomaisiinsa tai muihin läheisiin sekä asumiseen, työhön, toimeentuloon, sosiaalietuuksiin ja sosiaalipalveluihin liittyvien asioiden hoitamisessa.

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu. Yksityiselämän piiriin kuuluu muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön. Vaikka perhe-elämän suojaa ei 10 §:ssä erikseen mainita, perhe-elämän on katsottu kuuluvan säännöksen piiriin. (HE 309/1993, s. 53).

Viranomaisten tulee perustuslain 22 §:n mukaan turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä on todettu, että vaikka kaikkeen lailliseen vankeuteen liittyy luonnostaan yksityis- ja perhe-elämän rajoituksia, vangin 8 artiklan mukaiseen perhe-elämän suojaan kuuluu olennaisesti se, että viranomaiset auttavat vankia säilyttämään yhteytensä läheisiin per-

heenjäseniin.

3.3 Kannanotto

Minulla ei ole perusteita epäillä sitä, että - - - vankilassa on jo pitkään ollut vaikea yliasutus ja muun muassa siitä johtuen ongelmia järjestää vankien tapaamisia. Vankila on joutunut punnitsemaan, mitkä toiminnot ja keille vangeille ovat ensisijaisesti järjestettäviä ja mitä voidaan vähentää tai jättää järjestämättä. Pidän vankilan menettelyä ymmärrettävänä. Vankilan toiminta on silti laillisuusvalvonnan näkökulmasta ongelmallista.

Vankeuslaki ja tutkintavankeuslaki takaavat vangille oikeuden ottaa vastaan vieraita. Laissa ei määritellä, kuinka usein tämä oikeus tulee voida toteuttaa, mutta Suomen vankiloissa on täysin vakiintuneesti järjestetty tapaamisia viikoittain. Laki velvoittaa vankilat toteuttamaan vangin tapaamisoikeutta ”niin usein kuin se vankilan järjestystä ja toimintaa haittaamatta on mahdollista”. Lisäksi tapaaminen voidaan lain mukaan sallia muinakin kuin tapaamisille yleisesti varattuina aikoina, jos se on tarpeen vangin yhteyksien kannalta tai muusta erityisestä syystä.

Vankeuslain esitöissä todettiin 13 luvun 1 §:ssä säännellyistä tapaamisista muun muassa seuraavaa.

”Pykälässä säädettäisiin vangin tapaamisoikeudesta. Vangilla olisi tapaamisoikeus sellaisina aikoina, jotka vankilassa on varattu tapaamisiin. Tapaamisajat vaihtelevat vankiloiden välillä, mutta useimmiten tapaamiset järjestetään viikonloppuisin, jolloin ne voidaan parhaiten järjestää laitoksen muuta toimintaa häiritsemättä. Tapaamisajoista tulisi antaa tarkemmat määräykset 15 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa vankilan järjestyssäännössä.

Tapaaminen voitaisiin, kuten nykyisinkin, järjestää myös muina aikoina, jos siihen on syytä. Tällaisella syyllä tarkoitetaan esimerkiksi tapaamisella hoidettavaa kiireellistä asiaa tai tapaajan pitkää tapaamismatkaa.” (HE 263/2004, s. 180)

Laissa ei tehdä mitään eroa vankien tapaamisoikeudelle sen mukaan, onko vanki sijoitettuna pysyvästi vankilan, vai onko hän jostakin syystä siellä lyhytaikaisesti ja tilapäisesti. Laissa on, mielestäni tyhjentävästi, säädetty siitä, milloin tapaaminen voidaan evätä tai milloin tapaajalle voidaan antaa tapaamiskielto. Kantelijan osalta ei ole väitettykään, että tapaamisen epäämiselle tai tapaamiskiellolle olisi ollut perusteita. - - - vankilan käytäntö, jonka mukaan siellä tilapäisesti olevat, muuhun vankilaan sijoitetut vangit eivät voi ottaa vastaan vierailijoita, ei perustu lakiin. Laki ei jätä harkinnanvaraa sen suhteen, voidaanko joillekin vankiryhmille myöntää tapaaminen ja joillekin jättää myöntämättä.

Kantelijan tapaamisoikeus ei ole - - - vankilassa toteutunut siten kuin muilla vangeilla. Asiassa ei ole selvitetty, onko hänelle tämän vuoksi hänen varsinaisessa sijoitusvankilassaan järjestetty korvaava tapaaminen muuna kuin tapaamisia varten varattuna aikana, onko hän tätä pyytänyt tai olisiko tämä mahdollisuus ollut hänen vierailijoilleen sopiva ja mahdollinen.

Tapaamisoikeudesta on myös kansainvälisiä suosituksia. Kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun taikka rangaistuksen estämiseksi toimiva eurooppalainen komitea (CPT) on suositellut, että jokaisella vangilla tulee olla oikeus viikoittain vähintään tunnin ajan tavata vierailijoita.¹

Sen lisäksi, että vangilla on oikeus ottaa vastaan vierailijoita, useissa säädöksissä on asetettu viranomaisille velvoite tukea ja ylläpitää vangin läheissuhteita. Vangilla tulee mielestäni vähintään viikoittain olla oikeus vieraiden vastaanottamisen. Olen ottanut aiemmin kantaa myös siihen, tuleeko oikeus olla molempina viikonlopun päivinä. Koska tässä kantelussa ei ole kyse tästä, viittaan vain tältä osin aiempiin ratkaisuihini (dnro 3016/4/07, päätös 23.6.2009, dnro 2593/4/08, päätös 30.11.2010 ja dnro 1246/2/10, päätös 21.12.2011). Olen aiemmin ottanut kantaa myös taloudellisten voimavarojen ja vankien tapaamisoikeuden suhteeseen (dnro 2735/4/08, vastaus 21.4.2009), jolloin totesin muun muassa seuraavaa: ”Valvotussa tapaamisessa on kyse vangille laissa annetusta oikeudesta. Koska lailla annettujen oikeuksien rajoittamista ei voida perustella taloudellisilla seikoilla, niin ylityökieltoon tai muihin säästötoimenpiteisiin vetoaminen tapaamisten epäämiseen perusteena ei olisi mielestäni hyväksyttävää.”

Tässä asiassa ei ole selvitetty, kuinka paljon - - - vankilassa on vankeja, joille ei järjestetä tapaamisia vaikka he sitä tapaamisen järjestämisen vaatimassa ajassa pyytisivät, ja kuinka suurta lisätyöpanosta ja mistä muista toiminnoista tinkimistä tapaamisten järjestäminen heille edellyttäisi. Kuten totesin, pidän vankilan menettelyä ymmärrettävänä, mutta laista ei saa sille tukea. Ongelma tulisi korjata vankilan voimavaroja lisäämällä ja yliasutus poistamalla, ei vankien toimintoja supistamalla. Olen ottanut omana aloitteena tutkittavaksi yliasutuksen tutkinta-vankiloissa (dnro 4086/2/11). Tämän vuoksi en tässä yhteydessä ryhdy enempää tutkimaan --- vankilan tilannetta.

Osittain kyse lienee myös vanginkuljetuksen toimivuudesta ja järjestämistavasta. Vaikka kantelijan sijoitusvankilan, eli --- vankilan, ja ---vankilan välinen etäisyys on varsin lyhyt, hän on kuljetusaikataulujen vuoksi joutunut olemaan vankilassa useita päiviä ennen ja/tai jälkeen oikeudenkäyntien, joihin osallistumista varten hänet oli - - - vankilaan kuljetettu.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle osoittamassani lausuntopyynnössä pyysin arvioimaan myös sitä, onko kantelussa kyseessä olevia tilanteita koskeva sääntely nykyisellään riittävää. Tietojeni mukaan eduskunnalle on tarkoitus kevätistuntokaudella antaa hallituksen esitys vanginkuljetusta koskevaksi lainsäädännöksi. Esityksessä ehdotettaneen annettaviksi säännökset kuljetettavan henkilön kohtelusta, myös tapaamismahdollisuudesta. Kantelussa kyseessä olevasta tilanteesta tultaneen siten nimenomaisesti säätämään lailla.

- - - vankilan menettely on paitsi ratkaisun sisällön myös toimivallan osalta ongelmallinen. Vangin tapaamisoikeutta on rajoitettu vankilan johtajan päätöksellä. Johtajalla ei ole toimival-

---

¹ The CPT has stressed in the past that it is very important for prisoners to be able to maintain good contact with the outside world. Above all, they must be given the opportunity to maintain their relationships with their family and friends, and especially with their spouse or partner and their children. The continuation of such relations can be of critical importance for all concerned, particularly in the context of prisoners' social rehabilitation. The present entitlement of one visit per month for prisoners subject to a closed regime is not sufficient to safeguard those relations. The CPT reiterates its recommendation that all sentenced in-mates, regardless of the regime to which they are subject, be entitled to a visit of at least one hour every week. Further, prisoners whose families live far away from the prison should be allowed to accumulate any unused visiting periods. The relevant legislation and regulations should be amended accordingly. (Report to the Government of Serbia on the visit to Serbia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 1 to 11 February 2011, CPT/Inf (2012) 17).

taa antaa kyseessä olevan kaltaisia yleisiä, jonkin vankiryhmän tapaamisoikeuden poissulkevia määräyksiä. Vankilan järjestyssäännössä, jonka vahvistaminen kuuluu aluejohtajalle, annetaan tarkempia määräyksiä tapaamisten järjestämisestä. Lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voi antaa tarkempia määräyksiä tapaamisten järjestämisestä. Nähdäkseni näissäkään määräyksissä ei voida supistaa jonkin vankiryhmän tapaamisoikeutta siten kuin - - - vankilan johtajan päätöksellä on tehty.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen - - - vankilan menettelystä tapaamisten järjestämisessä vankilan johtajan tietoon.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös - - - rikosseuraamusalueen aluekeskukseen ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.